

«Томпо оройуонугар хомус сайдыыта»
оройуоннаабы научнай-практической конференция

Олохтоох хомус ууһа — Александр Рудых

Толордо: Томпо улууһун

Е.П.Неймохов аатынан

Мэнэ-Алдан орто оскулатын 7 кылааһын

үөрэнээччитэ Хонохов Юра

Салайда: Колодезникова З.И. саха
тылын, литературатын учуутала.

2019 с.

Өбүгэлэрбитин суоллаан эдэр уолаттар айылҕаттан бэриллит талааннарын уус дьон ахсааннарын сэмэйдик элбэтэн иһэллэр. Ол нэһилиэк эрэ үөрүүтэ буолбакка, Сахабыт сириҥ бүтүүн ситиһиитэ уонна эрэлэ буолар.

Итинник ураты айдарыылаах киһинэн Александр Егорович Рудых буолар. Кини 1964 с. Томпо улууһун Кириэс-Халдыайы нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Ийэтэ Василиса Николаевна Ханаластан, аҕата Егор Николаевич Өлүөхүмэттэн төрүттээхтэр. Кинилэр сибээс үлэһитин быһыытынан 1966 с. Мэнэ-Алданга ананан кэлбиттэрэ. Онон Александр 1971 с. Мэнэ-Алданнааҕы орто оскуолаҕа үөрэнэ киирэн, 1981 с. бүтэрээт, Сибээс техникумугар үөрэммитэ. Ол сылдьан Армияҕа сулууспалаабыта.

Армияҕа сибээс чааһыгар сылдыбыта. Үчүгэй сулууспатын иһин грамотанан наҕараадаламмыта, дьонугар байыаннай чааһыттан махтал сурук кэлбитэ.

Бу курдук, 1986 сылтан Мэнэ-Алданнааҕы АТС-ка электромонтерунан үлэтин саҕалаабыта. Билигин «Универсальный специалист связи» диэн ааттанан үлэлии сылдьар. Ылбыт идэтигэр бэриниилээхтик үлэлээн, элбэх грамоталардаах, махтал суруктардаах. Ол да иһин 2009 с. «Россия сибээһин маастара» ааты ылбыта. Өр сылларга үлэлээн 2012 с. Үлэ бэтэрээнэ буолбута.

1989 с. Кириэс-Халдыайыттан төрүттээх лаборанынан үлэлиир Октябрина Иннокентьевнаны кэргэн ылар. Түөрт оҕолонолор. Улахан кыһа Виктория ДьХУ үөрэнэн, дизайнер идэтин ылан, Мэнэ-Алданнааҕы музыкальнай оскуолаҕа уруһуй кылааһын үөрэтэр, кэргэннээх, икки оҕолоох. Улахан уола Эдуард ХИФУ физкультура факультетын бүтэрэн, армияҕа ытык иһин толорон, билигин «Дохсун» Спортивной комплекса старшай инструкторынан үлэлиир. Александра ХИФУ-га финансовой институтка иккис курска үөрэнэр, отгон кыра уол Евгений 10 кылаас үөрэнээччитэ.

Александр эдэр сааһыгар спордунаан утумнаахтык дьарыктаммыта. Ол курдук, мас тардыһытыгар, гирэ анныытыгар, хары баттаһытыгар үгүс күрэхтэһиилэргэ оройуонун чииһин көмүскээн, чемпион үрдүк ааттарын ылаттаабыта. Манчаары оонньууларын кыттыылааҕа.

Александр аҕатынан эһэтэ Рудых Николай Александрович маһынан, тимиринэн уһанар эбит. Ону утумнаан Александр оҕо эрдэбиттэн уруһуйдуурун, илиинэн ону-маны онгорорун сөбүлүүр эбит. Оччолорго үгүс оҕо суруйтарар «Юный техник» сурунаалга кыра бэйэтин айыыларын, чертежтарын ытталыра, онно сурунаалтан эһиэт кэлэн, айар дьобурдаах уолу өссө ордук интэриэһиргэтэрэ.

90-с сыллар сажаланыларыгар мельхеортан дьахтар симэхтэрин: ытарҕаны, кольены, сүрэхтэри - онортуур буолбут. Ол кэнниттэн сэлии муоһунан кыһан оноруунан дьарыктаммыт.

Дьэ онтон, 2009 с. табаарыһа Готовцев Василий сүбэтинэн хомус онорон, тимиринэн уһанан барбыт. Бу дьарыгын сайыннаран, 2010-2011 сылларга «Центр подготовки кадров для алмазной, камнеобрабатывающей и ювелирной промышленности» диэн курска үөрэнэн, «Изготовитель художественных изделий из металла» диэн свидетельство ылбыт. Уһуяаччыта Готовцев Роман Ильич.

Бу кэнниттэн хомус оноруутунан олохтоохтук, утумнаахтык дьарыктанан барар. Ол түмүгэр 2011 с. Дьокуускай куоракка буолбут «VII норуоттар икки ардыларынааҕы хомус конгресһыгар» кыттыыны ылбыт. Бу кэнниттэн өрөспүүбүлүкэ таһымнаах араас күрэхтэргэ кыттан барар: «Якутия мастеровая» быыстапкаҕа иккитэ, «Фестиваль кузнечного искусства» Дьокуускай куоракка уо.д.а. хомус тэрээһиннэригэр актыбынайдык кыттар.

2013 с. норуоттар иккки ардыларынааҕы хомус уустарын Гоголев С. И.- Амынныкы Уус аатынан интерактивной күрэскэ кыттан «Тэтим хомус» номинацияны ылбыта.

Кини онорбут хомустара Саха сиригэр эрэ буолбакка, Россияҕа, атын тас дойдуларга тийэ тарҕаммыттара, хомуһу сэнгээрээччилэр коллекцияларын толорбута.

Маны таһынан Александры мас ууһа диэхпитин сөп. Ол кини сайынны оллор уһайбатын оноһуутуттан арылхайдык көстөр.

Эмтээх оттору хомуйар эр киһиэхэ бэрт сэдэх идэлээх. Ону таһынан Мэнэ- Алдаммыт кэрэ айылҕатын хаартыскаҕа түһэриинэн дьарыктанар.

Кини оҕо эрдэбиттэн билэ-көрө сатыыра үгүс буолан, 2000 сыллаахха өрүс биэрэгэр сытар дьэбиннээх таастары интэриэһиргии көрбүтэ. Уонна былыр манна элбэхтик тимир уһаарбыттарынын истэр буолан, наставнигар Роман Ильичкэ көрдөрөн чахчы тимир тааһа буоларын билбитэ. Роман Ильичтынын институтка анализтатан, уһааран көрөннөр, чахчы үчүгэй хаачыстыбалаах тимир тахсарын быһаарбыттара.

Ол кэмнэ Ксенофонт Уткин III Байаҕантай сиригэр техническэй үөрэхтээх Василий Лекадин политсылкаҕа олорон, тимир уһаарыы туһунан суруйбут үлэтэ архыыпка баарын билэн, Феликс Комиссаровка

эппит. Онно Мэнэ-Алдан сиригэр тимир уһааралларын туһунан сиһилии суруллубут эбит.

Дьэ, ол иһин, 2015 сыллаахха кулун тутар ыйга Готовцев Роман Ильич көбүлээһининэн, Борис Неустроев-Мандар Уус кыттыылаах Мэнэ-Алданга өрөспүүбүлүкэ таһымнаах тимири уһаарыы семинара буолбута. Онно 50 киилэ таастан 27 киилэ болгуо уһаарыллан тахсыбыта.

Былыр биһиги өбүгэлэрбит тимири уһааран олохторун литератураттан билэн, үөрэтэн-чинчийэн баран, Феликс Комиссаров көбүлээһининэн 2014 с. «Мэнэ-Алданга таастан тимири уһаарыы» диэн республиканскай конференция буолан ааспыта. Онно норуот бүтүүн билинэр норуот маастардара Борис Федорович Неустроев-Мандар Уус, Роман Ильич Готовцев-Мындыр Уус кэлэн кыттыыны ылбыттара. Барыта 20-чэ уус кэлэн үлэлээн барбыттара.

Быйыл кыһын Хабаровскай куоракка Аан дойдутаағы фестивалга Саха сирин аатыттан кыттыыны ылан кэлбитэ. Бэйэтин хомустарынан быыстапкаҕа кыттан, «Улахан кыһыл көмүс» мэтээлинэн наҕараадаламмыта.

Онтон бу ааспыт ыйга Е. П. Неймохов аатынан олохтоох түмэл көбүлээһининэн олохтоох уустары чиэстээһин буолбута. Нэһилиэк аҕа баһылыга Комиссаров Ю. Ю. «Саха сирин уустарын сойууһун» чилиэнэ буолбуттарынан удастыбырыанньалары туттарбыта. Тэрээһини Александр Рудых бэйэтэ онорбут хомустарынан ансаамбыллар оонньоон киэргэспиттэрэ.

Түмүк

1. Александр Рудых армия кэжкэтигэр сылдьан, бэйэтин билиитин кerdөрбүт.
2. Кини 32 сыл сибээс үлэтигэр энкилэ суох үлэлээн, «Россия сибээһин маастарын» үрдүк аатын ылан, Үлэ бэтэрээнэ буолбут.
3. Отучча сыл тимири кытга үлэлээн, бэйэтин дынгнээх уус быһыытынан көрдөрөн, олохтоох хомус ууһун аатын ылбыт.
4. Бу дьарыгын оҕо сааһыттан дьаныардаахтык сайыннаран, Саха сирин уустарын сойууһун чилиэнэ буолары ситиспит.
5. Онон уол оҕо кыра эрдэбиттэн өбүгэлэрин үгэстэригэр иитиллэн тахсарын өссө төгүл итэҕэйдим.